

6. Avantgardní Německo. Od expresionismu k Bauhausu a jeho významu pro standardizaci v grafickém designu. Písmo Bauhausu. Paul Renner, Jan Tschichold, Kurt Schwitters, Herbert Bayer, László Moholy-Nagy. Walter Dexel, Willi Baumeister a Max Burchartz. Avantgarda ve službách profesionalizace reklamy. Typo-foto. John Heartfield.

Německo

- S koncem 1. SV nastala v Německu nezaměstnanost inflace a politický chaos
- Přesto se v této době stal grafický design součástí moderního průmyslové společnosti – nejen na pouličních **plakátech**, ale také na **hlavičkovém papíru**, reklamních **letácích a veletržích**
- **Německo se nacházelo mezi dvěma silnými avantgardami**
 - Na východě byl komunismus a konstruktivismus v sovětském Rusku
 - Na západě doktrinářské nadšení nazvali Nizozemci De Stijl
 - Komerčním uměním, přežilo v reklamě

DADA a EXPRESIONISMUS

Nejvýznačnějšími uměleckými hnutími na konci války byly expresionismus a dada

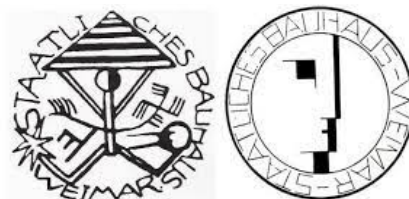
- Plakáty knihy časopisy vytvářené expresionistickými umělci se vyznačovaly agresivními ilustracemi či tučné písmo.
- Básníci a umělci dadaistického hnutí stáli proti establishmentu, militarismu a umění – svým futuristickým opovržením vůči tradici rozvíjeli revoluci v zacházení se slovy a obrazy.
 - Využívali techniku montáže a kombinovali různou sazbu a typografii včetně druhů písma a ornamentů
- Dadaistická typografie se držela ukázněné verze konstruktivismu
 - Omezovala se na úzký okruh typů písma a formátů papírů, každý graf. návrh měl být odvozen od obsahu SLOVA a NEMĚL být uspořádán na základě USTAVENÉ STRADICE.
 - Ilustrace byla nahrazena ilustrací vyrobenou strojem, fotografií
 - Grafik pracoval u kreslicího plátna jako architekt, nákrety doplnil o instrukce a odebral tak tiskařům jejich činnost.

BAUHAUS

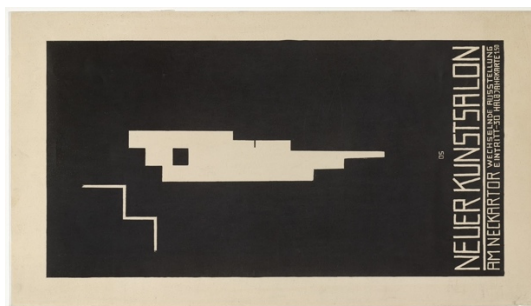
- Tento směr vývoje od expresionismu k funkcionalismu a od ruční práce k návrhům pro mechanickou reprodukci, můžeme vypořádat v proměnách grafického designu **Bauhausu**
 - Na slavné škole uměleckého řemesla, **založené 1919 ve Výmru**
- Na prvním hlavičkovém papíře bylo použito **Brehrensovo písmo Madiäval**

Behrens-Med.

- Její první emblém se podobal kamenické značce (rozkročená postava s rozpaženýma rukama nad sebou nesla pyramidu)
- V roce **1924** byl tento emblém nahrazen **geometrizovaným profilem hlavy**, který mohl být **snadno reprodukován** pomocí čar a pruhů. Návrh **Oskama Schlemmera** jednoho z pedagogů.

- Linky se staly součástí stereotypní představy o typografii Bauhausu společně s bezpatkovými druhy písma.

Plakát 1914, Oskar Schlemmer – Nová výstavní síň

BAUHAUS PÍSMO

Písmo se postupně vyvíjeno a požadavky na velikost písma, tloušťku a barvy se postupem času měnily, hledala se nejideálnější forma.

Typické znaky:

- bezpatkové písmo, nadměrná velikost číslic
- horizontální či vertikální pruhy (jejich funkce: zvýrazňovací, pomáhá uspořádat inform.)
- časté používání jen minuskul
- úprava stránek se řídila pravoúhloú geometrií
- dříve německé texty - gotické písmo, archaická forma, používání verzálek > nepatřilo do věku strojů

HERBERT BAYER r. 1925 stanovil postoj školy na hlavičkovém papíře = 3 body

1. **Cesta ke zjednodušenému** způsobu psaní = způsob jak v budoucnu psát, doporučený reformátory písma > kniha „**sprache und schrift**“
2. Nový přístup - cesta je **zjednodušení psaní, omezení jen na malá písmena** – lepší čitelnost, úspornější, rychlejší sazba, jednotná vizuální podoba a písmo nic neztrácí
3. Proč má **existovat pro jedno slovo dvě abecedy**, když totéž zastane jedna (**A i a**)

- Všechny pokusy vymyslet nové písmo byly založeny na striktní **geometričnosti**
 - Funkcionalisté se vyhýbali renesančním vzorům, fraktuře a germánské tradici tučného kaligrafického písma.

**ABCDEFGHIJKL
MNOPQRSTU
VWXYZÀ&1234
567890(\$£.,!?)**

*Rudolf Koch – písmo
Neuland 1923*

*Tvar daný použitým
nástrojem než danou ideou.*

ABCDEFGHIJKLM
NOPQRSTUVWXYZ
abcdefghijklm
nopqrstuvwxyz

*Rudolf Koch – písmo Kabel
1927*

*Následoval geometrické
písmo Erbar od Jakoba Erbara
z roku 1923.*

ABCDEFGHIJKLMN
OPQRSTUVWXYZ?
abcdefghijklm
nopqrstuvwxyz!
1234567890

*Paul Renner Futura
1927*

abcdefghijkl
ghijklmnopqr
stuvwxyz

*Herbert Bayer – písmo Universal
1926*

*Učitelé bauhausu tvořili několik
písem, ale nejdůslednější byl
Bayer. Jeho písmo je vystavěno ve
čtvercové mřížce z kruhů a
rovných čas stálé tloušťky.*

LÁSZLÓ MOHOLY-NAGY

- Maďarský malíř, začal v Bauhausu učit, než se instituce otevřela veřejnosti
- Uspořádal výstavu, na níž vysvětloval své cíle a předvedl své úspěchy
- Jeho grafické úpravy byly znázorněním nového přístupu
- K první deklaraci cílů **NOVÉ TYPOGRAFIE** (jak byla později nazývána) napsal (1923), že používají všechny typy a velikosti písma, geometrické tvary, barvy atd.

Obal – Herbert Bayer

Sazba – LÁSZLÓ MOHOLY-NAGY

*Své úspěchy vložil do knihy **Státní umělecká škola Bauhaus**. Celá obálka vyplňoval titul, vyveden bezpatkovými verzálkami od Bayera. Vnitřek knihy byl tvořen z tiskařských linek a textu.*

JAN TSCHICHOLD

- Mladý kaligraf a úpravce knih
- Vyučoval na umělecké akademii v rodném Lipsku – středisko německého knižního průmyslu
- Stal se hlavním propagátorem „**NOVÉ TYPOGRAFIE**“
- **Vypracoval 10 elementárních principů**, z nichž první tři mají následující znění:
 1. Typografii určují funkční požadavky
 2. Účelem typografického návrhu je komunikace
 - V co nejkratší, nejjednodušší a nejpronikavější podobě
 3. Aby typografie sloužila společenským cílům, musí mít její součást vnitřní organizaci
 - Uspořádaný obsah, vnější organizaci
- Zdůrazňoval důležitost **FOTOGRAFIE** a **BEZPATKOVÉHO PÍSMO** jakožto nejlepšího základu
- Přijetí standardizovaných DIN (Deutsche industrie Norm) pro papírové formáty (A4 pro dopisní papír)
- Kniha **Die neue Typographie (1928) NOVÁ TYPOGRAFIE**
 - Odmítá všechny ozdoby vyjma čtverců, kruhů a trojúhelníků, mají-li svůj důvod
 - Představuje nejnovější dobové technologie tisku a na základě myšlenek evropských konstruktivistů definuje klíčový pojem „**nová typografie**“ (2021 v českém vydání UMPRUM)
 - Zároveň posloužit jako manuál pro praktikující designéry a tiskaře

- Vyučoval na mnichovské typografické škole, kterou vedl **Paul Renner – tvůrce písma Futura**
- **Tschicholdovy filmové plakáty**
 - dvoubarevné litografie představovaly především abstraktní kompozice

- s ručně kresleným písmem
- s často diagonálním zarovnáním

Jan Tschichold – filmový plakát – Lidské neřesti + další ukázky

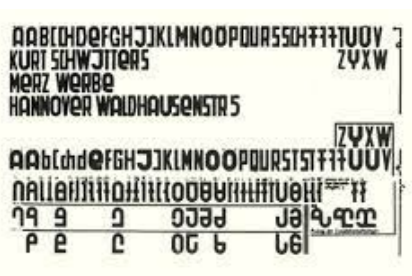
Herečka Asta Nielsen vyplňuje v pravém horním rohu téměř třetinu plochy, vypadá to, jako by se její fotografie nacházela na filmovém plátně. Cos sugerují i okolní čáry, vycházející z dolního rohu. Ty ohraničují i písmo.

Plakát je příkladem snahy odvodit grafické prvky z obsahu, neinzeroval jen filmovou hvězdu, ale vyjevit i promítání filmu, coby zvětšeného obrazu.

KURT SCHWITTERS

- Dadaista
- Spolu s Tschicholdem jedním z hlavních představitelů „nové typografie“
- Vydával vlastní časopis Merz, čtvrté číslo otisklo Lisického manifest „Typografie typografie“
Jedním ze 7 principů je např. Slova na potištěném listě jsou vidět, nikoli slyšet“
 - S přispěním Lisického vytvořil řadu reklam a prospektů
- Jeho vlastní poučka při práci byla: „Udělej to tak, jak to zatím nikdo neudělal“
- Přednášel v Německu i zahraničí, patřil do skupiny „Kruh nových reklamních grafiků“
- Vznikla fonetická abeceda (pokus o reform abecedy) chtěl učinit písma OPTOFONETICKÁ (se samotným znakem pro každou hlásku. > Systém se nerozvinul
- Kolem roků 1929 až 1931 navrhoval v Hannoveru pohlednice a hlavičkový papír, školní rozvrhy, nemocniční účty, plakáty apod.

Reklama pro obchodní značku Merz

WALTER DEXEL

- Byl profesí **historik umění**, pracoval jako pořadatel **výstav** a **grafik**
- Článek „Co je, nová typografie?“ v deníku vysvětlovala novou typografii podle Moholy-Nagy s pár **výjimkami vůči** používáním **tiskových linek**, které **ruší čitelnost** a **geometrické ornamenty**, které nejsou o nic lepší než viktoriánské viněty. Dále odsuzoval sázení řádků v různých úhlech.
- Na rozdíl od ostatních **vyřešil problém velkých a malých písmen** výhradním **POUŽÍVÁNÍM VERZÁLEK**

- Jeho nejvýznamnějším přínosem byly návrhy **světelného pouličního značení** a kiosků
- Umožnil opět tvořit obraz pomocí kresleného písma

WILLI BAUMEISTER

- Používal verzálky jako Dixel
- Dbal na důležitost sdělení, podle toho přiděloval slovům velikost
- Podporoval srozumitelnost podle Moholy-Nagy, např. škrtnutý pokoj s nápisem Jak Bydlet?
- Pro výstavu **Werkbundu** – navrhl **formuláře, letáky, průvodce výstavou, poštovní známky, samolepky a katalog**, pro výstavní prostory **vytvořil velká vyřezávaná písmena**
 - Poprvé bylo tak velké zpracování svěřeno pouze jednomu designérovi

MAX BURCHARTZ

- Udržoval úzké styky s Bauhausem a van Doesburgem
- Rozpracoval principy v řadě návrhů, které ustavily „mezinárodní styl“, který přežil nacismus a v 60. letech se znovu objevil pod „švýcarským stylem“
- Podílel se na organizaci mezinárodní výstavy v Essenu, navrhl pro ni plakát, reprodukováný na obálce katalogu
 - Na tmavém pozadí vytváří dramatické aranžmá slov a obrazu jednotný významový celek
- V **Burchartzově propagační brožuře** na stavební výrobky byl „surový materiál“
 - Vyřiznuté fotografie výrobků nasvítit a umístit tak, aby využil maximum místa pro info
 - Pracoval se světlem, stínem, vertikální i horizontálním uspořádáním

(obraz otočen o 90 stupňů)

Ukázka katalogu dveřního příslušenství Wehag
Max Burchartz 1931

Umění reklamy – obálka výstavního katalogu
Max Burchartz 1931

Nabízí moderní grafiku a zároveň metaforickou hříčku rukou, které přetahují publikum reklama.

TYPOFOTO

- **Láslo Moholy-Nagy** vymyslel nový termín **TYPOFOTO**
 - V knize *Malerie, Fotografie, Film* popisuje roli fotografie v grafice
 - **Typografie** je komunikace složená z písma
 - **Fotografie** je vizuální předvedení toho, co může být opticky zachyceno
 - **TYPOFOTO** je nejpřesnější ztvárnění komunikace
- Fotografie se může objevovat namísto textu, nebo vedle něj
(**FOTOTEXT** do sazby vložena fotografie která zastupuje slova)

JOHN HEARTFIELD

- Připravil aranžmá jednoho ze sálů na výstavě **Film und Foto**
 - Nad dveřmi stál slogan – **Používej fotografii jako zbraň**
- Technika se vyvíjela od hravých a náhodných typografických kombinací dadaistického období z konce 1. SV

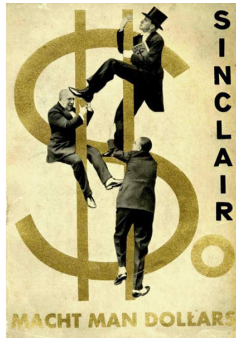
Pěť prstů má ruka – s pětkou chytíš protivníka! Volte komunisty!

Na plakátu řeší problém, jak lidem předat informaci, aby volili číslo 5.

Satirická obálka knihy Německo, Německo nade všechno.

Připojil k zadní části těla uši s titulkem „Berlínské nářečí“

Přebal knihy Mountain City

Heartfield nechal své přátele šplhat po lešení a následně je proměnil v kapitalisty zdolávající značku dolaru. S zároveň tvořilo písmenu z názvu knihy: *So macht man dollars*. Tato dokonalá spojení předčila i ruskou fotomontáž a mohla nést tíhu celého sdělení.

JH tvořil fotomontáže z dostupných výstřižků z novin. Např. plakát s Hitlerovou obvyklou reakcí na pozdrav jeho stoupenců – pravice se zalomenou dlaní, do níž zvětšená postava vkládá hotovost.

Nad transakcí stojí nápis
SMYSL HITLEROVA POZDRAVU

Dole je dovysvětleno větou:
„Malý muž prosí o velké příspěvky“

Navíc slovní hříčka malým písmem:
Za mnou stojí miliony

Heartfield zdůraznil Hitlerovu podobu coby malého muže ovládaného finančními zájmy.

HERBERT BAYER

- Autor písma na budovách Bauhausu
- Začal svou profesní dráhu jako komerční grafik než se v roce 1921 zapsal do Bauhausu
- Proslulé jsou jeho návrhy nouzových peněz pro místní vládu, které zahrnovaly i pětimilionovou bankovku
- Upravoval i hlavičkový papír Bauhausu, jeho návrhy papíru byly přímočaře funkční, s předtištěnými vodítky pro ohnutí
- Stal se uměleckým ředitelem mezinárodní reklamní agentury v Berlíně – Dorland

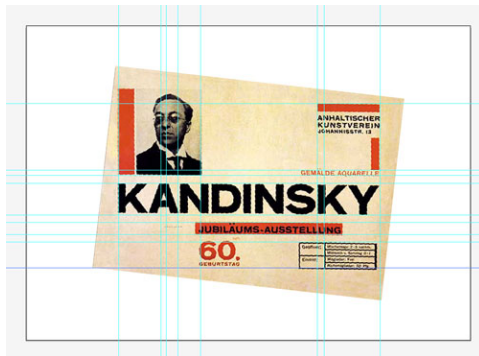

Bankovky a hlavičkový papír

Papír byl přímočaře funkční. S předtištěnými vodítky i adresou ve standardizovaných formátech A.

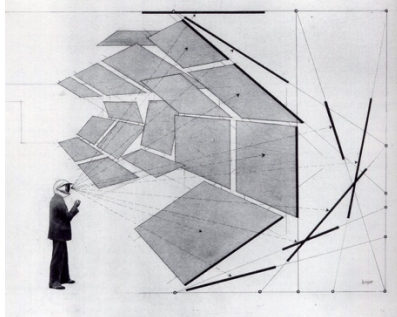
Pohlednice podle Bayera

Autor: Herbert Bayer

Kandinskij: Malý plakát k výstavě k 60tinám.

Extrémně pravoúhlý formát byl narušen šikmým posazením.

U expozic v Paříži našel Bayer funkcionalismus v malém.

V podobě expozice, kdy propojil katalog společně s výstavou. Např. Položil na podlahu model budovy dessauského Bauhasu, aby na něj mohli lidé pohlížet z ptačí perspektivy, podobně tomu bylo i na obálce katalogu. Oproti tomu vysela řada židlí jako připomínka sériové výroby.

Fotografie v místnosti byly zavěšeny v teoretickém schématu, který Bayer sestavil na základě studia oční mechaniky.

- Okolo roku 1937 u reklamy na zubní pastu ponechal pouze bauhausovské uspořádání, ale typografie byla narušena písmem z 18. století. **Postupně se o slovo hlásila jednotná firemní identita jako v případě AEG.**

KONEC BAUHAUSU

- Nový funkční design byl nyní přijímán a zaváděn i na školách
- Když se dostali v roce 1933 k moci nacisté byl Bauhaus uzavřen
- Konzervativní skupiny byly vůči inovacím a „nová typografie“ byla parodována a viděna v nepřátelském světle
- V reklamě, jenž se stala monopolem, se objevily nové vlastenecké verze fraktury
- Písmo FUTURA přežilo a bylo využíváno jako nejpraktičtější pro úřední potřeby
- Designeři, kteří odešli do exilu sebou vzali své grafické dovednosti